

Nehasnoucí lampa

FRANTIŠEK UHER

Nevtírává, neokázalá, stále vskutku kolumbovská objevování kompaktních pevnin v člověku, obdivuhodně tichá korespondence s historickými událostmi, obratně nasvícenými ve věrohodných kulisách, to jsou charakteristické znaky románů **Ivy Tajovské**. Dokonale se vyhýbá spekulativnímu čtení politických doktrín a sebemrskačskému servilismu, jak je to tomu zvykem u některých současných autorek, které se vracejí k mnohokrát propraným vyčpělým událostem, nazíraným zaslepenými brýlemi. Občas za to sklízí nekritickou i chválu.

Takovým neduhům se Iva Tajovská umně vyhýbá, na lány uplynulého času nahlíží s respektem a uvážlivým nadhledem. Čtenáři mají v živé paměti románový triptych *Odpust'*, že jsem se vrátil (2018), *Hořící nebe* (2019) a *Než se rozdělíme* (2021). S obdivuhodnou autentičností v nich přibližuje osudy několika rodin v dlouhém časovém období. Na této lince věrně setrvává. Rodinné ságy se v minulosti těšily značné oblibě, zejména pokud se v ději mihly v jakémkoli úhlu nahlížené reálné postavy. Iva Tajovská čerpá z historie „svého“ domova na Labi, jako mizející stíny i paprsky světla prolínají dějem skutečné události a postavy, které se přičinily o renomé města. Pečlivě však prosívá, nerozdává hrstmi, se zásluhami uváděných osob nelze hnout, jejich zásluhy nelze zlehčit, stávají se trvalým koloritem místní (a nejen místní) historie. Faktické prvky jsou do děje dovedně a nevtíravě zakomponovány. Kdybych měli hledat třeba jen tenkou nitku s rodinnými ságami vzdálenější minulosti, dospěli bychom patrně k předválečné Topičově Bílé knihovně a severské literatuře.

To vše platí o prozaické tvorbě Ivy Tajovské, které je vlastní schopnost trpělivě spřádat, naznačovat, ozřejmovat, halit mušelinem stínu a diskrétního mlčení. Proto budí pozornost stěžejní postavy románu **A LAMPA JEŠTĚ HOŘELA** (Maraton, 2022, 232 str.) Pouze ojediněle se jako s hlavní protagonistkou knihy shledáváme s přízřubivou představitelkou střední společenské třídy, od dětství a mládí sužované na jejím okraji a proplétající se všemi obtížemi, neduhy a převážně platonickými citovými vazbami, zároveň však usilovně sledující a prožívající události společenské i rodinné. Vyznačují se vzácnou vazbou na své blízké a jejich životní druhy, jenom jakoby vzdáleně sledující dramatické události, intenzivně doléhající na všechny životní prostředí v průběhu první či druhé světové války, se všemi jejich trýzněmi, nejistotami a nejistými nadějemi.

Stejně tak sugestivně prožívá nenaplněné snahy upoutat pozornost budoucího proslulého aviatika Kašpara, v uzavření sleduje jeho slávu i snad až nezaslouženě všední stáří, neboť na světě to už tak chodí, že opravdové zásluhy bývají objevovány a oceňovány opožděně. Obdobě se protagonistka obklopuje vztahem k úzkému okruhu svého životního základu, jemuž dominoval hotel Veselka s kinem, které se hrdince románu stalo osudem. S melancholií vzpomíná na populární objekt v centru města, který odešel z bombardováním výrazně postiženého města do minulosti. Nikoli do zapomnění. Město se postupně stalo doménou moderních architektonických snah. To vše čtenář spíš vycítí, místy až trpitelské emoce drží autorka na uzdě a v konečné bilanci dospívá k bilančnímu konstatování, že románem sloužila zaslužený hold poctivému životnímu krédu bez pozlátek, bez vavřínů, bez okázalých piedestálů. Obyčejným lidem líčené doby. Konkrétně hlavní postavě, která ovšem vůbec neprožila obyčejný život, pevně stála i kolísala podle stávajících možností, o něco usilovala, pomáhala, prožívala obavy, zklamání i vzácné radosti. Ani s těmi však hrdinka nechodí na trh, prožívá svůj „obyčejný“ život nenápadně, skromně a s nesporným patosem.

Nepominutelným aspektem je Ivě Tajovské vlastní nazírání na proud událostí, ovlivňovaný destruktivní mocí času, proti jehož záludné vitalitě stojí bezmocnost. Bezmocnost pouze šálivá, neschopná potlačit niterný vzdor a úporné úsilí postavit ochrannou hráz kolem sebe i v sobě. Právě v tom spočívá ryzost, hloubka a největší síla naprosto neobyčejného románu Ivy Tajovské, který náleží k tomu nejlepšimu, co česká próza v posledních letech přinesla. Probouzí shovívavou spoluúčast, pochopení, že ani dávný minulost nebyla tak úsměvná, jak je dnes nejednou předstíráno, že všechny kameny v cestě nebyly sisyfovskými, probouzí i mlhavou lítost i neutuchající obdiv. A zcela nečekanou představu, že takové lidi, takové báječné nenápadné ženy, v životě poznal. Nebo alespoň potkal. To dodává románu až patetickou sílu čtenáře oslovit, zaujmout a přesvědčit.

Není to zrovna příliš úsměvné čtení, natož bujaré a teatrálně dramatické, dramatické jsou však osudy většiny postav. Dominuje jim ženský živel, jak už je pro tvorbu Ivy Tajovské charakteristické. Paradoxně vnášejí právě ženy do apokalyptických situací zřetelné stopy vstřícnosti, laskavosti a sounáležitosti. Jako bychom četli o svých vzdálených příbuzných. Kdo román otevře a propadne jeho nevtíravému kouzlu, tomu skutečně lampa hned tak nezhasne.